

בס"ד. שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון, ה'תשח"י.

— התוועדות א —

בלתי מוגה

א. בין הביכלאך חסידות שאצל כ"ק מו"ח אדמו"ר, ישנו ביכל של מאמרי אדמו"ר הזקן משנת תקס"ג. ויש שם מאמר על הפסוקי "מגיד מראשית אחרית"².

ותוכן הדברים — שתיבת "בראשית" היא התחלת התורה, ובכל מקום במקרא שנוזכר לשון "ראשית", הכל הוא מהראשית של תורה שנקראת ראשית, וזהו "מגיד מראשית", מן אותו הראשית שנאמר "בראשית ברא"³.

והיינו, שכל עניני ראשית שישנם בכללות העולם, הרי הם נלקחים ודבוקים בה"ראשית" האמיתי — "בראשית ברא אלקים", שזהו הכח האלקי שמהוה את כל הבריאה.

ב. עפ"ז יובן פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר, ששבת בראשית נוגע לכל השנה⁴.

ובהקדמה — שפתגם זה אמר הרבי כמה פעמים, בלשונות שונים. פעם אמר⁵, ששבת בראשית מאיר בכל שבתות השנה. ופעם אמר, ששבת בראשית נוגע לכל ימי השנה.

והחילוק ביניהם:

הלשון הראשון, משמעותו, שהמשכה דשבת בראשית היא בשבתות השנה, וע"י שבתות השנה הרי זה נמשך גם בימי החול, כיון שמיום השבת "מתברכין כולהו יומין"⁶.

והחידוש בלשון השני — שמשבת בראשית נמשך (לא רק לשבתות השנה, אלא) באופן ישיר אפילו לימי החול של כל השנה.

וזהו גם תוכן הפתגם הידוע⁴ שכפי שנעמדים ("ווי מ'שטעלט זיך

(א) דאשתקד ס"ג (תו"מ ח"י"ח ס"ע 110).
וש"נ.

(5) ראה שיחת ש"פ בראשית תש"ה ס"ד
(סה"ש תש"ה ע' 65).

(6) זח"ב סג, ב. פח, א.

(1) ישע"י מו, יו"ד.

(2) ביכל 1146 (לה, א). נדפס לאח"ז

במאמרי אדה"ז תקס"ב ח"ב בתחלתו.

(3) ריש פרשתנו.

(4) ראה שיחת ש"פ בראשית (התוועדות

אָוועק") בשבת בראשית, שזוהי התחלת השנה, כך נמשכת כל השנה כולה.

ויובן כל זה ע"פ מאמר רבינו הזקן ד"ה מגיד מראשית אחרית הנ"ל, שכל עניני "ראשית" שבכללות העולם תלויים בהענין ד"בראשית ברא אלקים", שלכן, לפי אופן ההנהגה שעומדים בשבת בראשית — שאז קוראים "בראשית ברא אלקים", ועל שם זה נקרא השבת בשם "שבת בראשית" — כך נמשכת כל השנה כולה.⁷

ג. וזהו גם טעם המנהג הנהוג בכמה מקומות, שבשבת בראשית מוכרים ה"עליות", ושאר עניני מצוה השייכים לבית-הכנסת, על כל השנה כולה.⁸

ואף שיש המערערים על זה כיון שנראה כמו שעושים סחורה בשבת⁹ — הרי מצינו בכמה שו"ת¹⁰ לענין המנהג דמכירת "חתן תורה" ו"חתן בראשית" בשמח"ת, שיש שערערו על זה, והמסקנא היא שמותר הדבר, כיון שהמכירה באופן שמעלים בדמים יקרים היא ענין של חיוב וקילוס התורה, והרי ענינו של שמח"ת הוא לחבב ולקלס את התורה. ומזה מובן גם בנוגע למכירת העליות ושאר עניני מצוה השייכים לביהכ"נ בשבת בראשית.

(כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה להגבאי לערוך את מכירת המצוות, וצוה להכריז: כיון שמדובר אודות בית-הכנסת כללי — יכולים להשתתף בזה גם אלו שאינם דרים בעיר זו.

* * *

ד. מאמר (כעין שיחה) ד"ה המגיד מראשית אחרית.

* * *

ה. ישנו סיפור אודות הבעש"ט, שאף שלא שמעתיו מכ"ק מו"ח אדמו"ר, וגם לא מאנשים אחרים שהם ברי-סמכא, כך שאינני יודע עד כמה הסיפור הוא אמיתי, מ"מ, המוסר-השכל מסיפור זה הוא בודאי אמיתי.

וזה דבר הסיפור¹¹:

9 ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סי"ד ואילך.

10 ראה שו"ת מהרי"ק שורש ט. ועוד.

11 ראה גם תו"מ חט"ז ע' 165. וש"נ.

7 ראה גם שיחת ש"פ בראשית תשט"ז ס"ח ואילך (תו"מ חט"ז ע' 193 ואילך).

8 ראה גם שיחת ש"פ בראשית הנ"ל

סט"ז (תו"מ שם ריש ע' 198). וש"נ.

הבעש"ט ישב עם תלמידיו, ועבר גוי, ונכנס, או שהכניס ראשו דרך החלון (כאמור שלא שמעתי סיפור זה מבר-סמכא ולכן אינני מדייק בפרטי הדברים), וביקש עזרה, וכשאמרו לו, שאינם יכולים לעזור לו, השיב להם: "מאזשעש, דאָ נייע חאָטשעש", כלומר: היכולת קיימת, אלא שחסר הרצון!...

לאחרי שהגוי אמר את דבריו והלך לדרכו, אמר הבעש"ט תורה, שתוכנה אודות יכולתו של כל יהודי, אלא שהדבר תלוי ברצונו.

ו. המוסר-השכל מסיפור זה הוא — שכל דבר ("יעדער וואָרט") שיהודי שומע, צריך לדעת, שזוהי שליחות מלמעלה.

ואע"פ אשר מי הוא זה ואיזה הוא אשר ערב לבו לגשת למדריגתם של יהודים כמו הבעש"ט, מ"מ, אפס קצהו שייך לכאו"א מישראל¹², ובפרט לאחרי שהבעש"ט סלל כבר את הדרך.

וכפי שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר כו"כ פעמים בשם הבעש"ט¹³, שכל ענין שיהודי רואה ושומע, ביכלתו ללמוד מזה הוראה בעבודה, וכיון שביכלתו ללמוד הוראה, הרי מובן שצריך הוא ללמוד ההוראה בעבודה, דאל"כ, תהי' ההוראה מלמעלה לבטלה ח"ו.

ובענין זה — שצריך לידע שכל דבר ששומעים הוא שליחות מלמעלה — אין נפק"מ אם הדבר נמסר ע"י יהודי או להבדיל אינו-יהודי. הנפק"מ היא רק לגבי השליח, שגוי שאינו בעל בחירה, מוכרח למלא את השליחות, משא"כ יהודי שהוא בעל בחירה, יש לו ברירה שלא למסור את השליחות; אבל לגבי מי שאליו מיועדת השליחות — אין נפק"מ בדבר, שכן, אע"פ שהשליח הוא בעל בחירה, אין זה נוגע אליו¹⁴, שכן, גם אם השליחות לא תעשה באמצעות פלוני, יעשה הדבר באמצעות אחר.

ז. כלפי מה אמורים הדברים?

על יסוד המדובר לעיל שאופן ההנהגה בשבת בראשית נוגע על כל עניני השנה, וכאשר נעמדים בשבת בראשית באופן של הרחבה, הרי זה פועל הרחבה במשך כל השנה¹⁵ — הי' בדעתי שתפלת יום השבת תקיים כאן¹⁶, כדי שהתפלה תהי' באופן של הרחבה.

(15) ראה גם בסיום המאמר (לעיל ע' 131).

(16) לא בבית-הכנסת, אלא בחצר ביהכ"נס — ה"שאלאש" — ששם נערכת ההתוועדות (המור"ל).

(12) ראה תניא פמ"ד (סג, א).

(13) ראה כתר שם טוב בהוספות סרכ"ג

ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום יום" ט אייר).

(14) ראה גם תניא אגה"ק סכ"ה (קלח, ב).

ובמכ"ש מהתפלה דמעלי שבתא, בהלילה דשבת (שעם היותו שבת, הרי זה בכל זאת לילה), שהיתה בהרחבה¹⁷ — עאכו"כ שבבוקר דיום השבת צריכה להיות התפלה בהרחבה.

והיינו, דכיון שתפלה היא התחלת עבודת כל היום, קודם כל עניני הרשות, ואפילו קודם לימוד התורה, כמאמר רז"ל¹⁸ "על תפלתי שתהא סמוכה למטתי" — ה' בדעתי שהתפלה דשבת בראשית צריכה להיות באופן של הרחבה, ובמילא תומשך גם השנה כולה באופן של הרחבה.

מה ה' לפועל? — הגיע שליח לשאול היכן יתפללו, ואמרתי, כפי שהי' בדעתי, שיתפללו למטה (בהחצר), והשיב לי: "אונטן איז קאָלט און שמוציק" (למטה קר ומלוכלך). והתפללו בבית-הכנסת.

ח. ועל יסוד סיפור הנ"ל מהבעש"ט, הרי משמעות הדבר, שזוהי שליחות מלמעלה — למרות שהשליח לא התכוין לכך, שהרי כוונתו היתה בגשמיות כפשוטו, אבל אעפ"כ יש בזה הוראה — שלאחרי העבודה דחודש אלול, ימי הסליחות, ראש השנה, עשרת ימי תשובה, יום הכיפורים, ד' ימים שבין יום הכיפורים לסוכות, סוכות, שמיני עצרת ושמחת תורה, הנה לאחרי כל הענינים הרי עדיין "קאָלט און שמוציק"...

ובפרטיות יותר:

אלול בכלל וימי הסליחות בפרט הוא זמן העבודה דחשבון הנפש; לאחרי כן, בראש השנה, העבודה היא בקבלת עול; ובעשרת ימי תשובה ישנו הענין ד"בהמצאו גו' בהיותו קרוב"¹⁹, קירוב המאור אל הניצוץ²⁰ — ללא נפק"מ היכן נמצא הניצוץ, אפילו כאשר הניצוץ הוא למטה כ"כ עד שנכבה לגמרי כמ"ש²¹ "נר רשעים ידעך", ונעשה בבחינת חתיכה נעשה נבילה (כמבואר בדרושי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע²²), היינו, שהניצוץ עצמו מוסיף בהאיסור — כל זה אינו נוגע בעשרת ימי תשובה, כיון שעניני עשי"ת אינם מצד הניצוץ אלא מצד המאור, ומצד המאור אין נפק"מ;

21 משלי יג, ט. כד, כ. איוב כא, יז.
וראה שערי אורה שער התנוכה לה, ב. לו, א.
וראה גם תו"מ ח"ב ע' 223. וש"נ.
22 ד"ה ויגדלו הנערים תרס"ה (סה"מ תרס"ה ריש ע' קד). וראה ד"ה נר תנוכה עת"ר (סה"מ עת"ר ע' קב). ד"ה פדה בשלום העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ריש ע' תשע).

17 תפלת ליל שבת התקיימה מיד לאחרי ההתוועדות — בחצר ביהכנ"ס (המו"ל).
18 ברכות ה, סע"ב.
19 ישע"י נה, ו. וראה ר"ה יח, א. וש"נ.
20 דרך חיים יג, רע"ד. כא, סע"ב. צא, א. קונטרס העבודה ספ"ה.

וכל זה אינו מספיק, אלא לאחרי כן באים ד' הימים שבין יוהכ"פ לסוכות, שענינם הוא שם הוי' דלעילא²³, ולאחרי כן ישנם המקיפים לסוכות, באופן שהמקיף דסוכה מסבב את האדם לגמרי, עד שכל ענינו, אפילו עניני הרשות, נעשים ענין של מצוה²⁴, והיינו, שמבלי הבט על מחשבתו באותה שעה, הרי בהיותו בהמקיף דסוכה, אזי אין לו ברירה... כיון שהמקיף דסוכה עושה זאת לענין של מצוה, והיינו לפי שענינם של עניי הכבוד שהורגים את ה"נחשים" וה"עקרבים"²⁵, ועיי'ז נעשה מכל דבר — ענין של מצוה;

ולאח"ז ישנו ענין השמחה והריקודים דשמע"צ ושמח"ת.

ולאחרי כל זה — אומרים שעדיין "קאָלט און שמוציק"...

"קאָלט" (קרירות) — הוא היפך הקדושה, שהרי קדושה הו"ע של חיות, וחיות הו"ע של חמימות, משא"כ קרירות מורה על העדר החיות, דהיינו העדר הקדושה. ויתירה מזה: "שמוציק" (לכלוך) — שהוא היפך הקדושה (ע"ד ב' הענינים שבחושך²⁶: (א) העדר האור, (ב) מציאות של חושך שהוא היפך האור).

ובנוסף לכך, היתה גם התפלה שלא באופן של הרחבה.

(כ"ק אדמו"ר שליט"א בכה מאד, ואח"כ אמר:)

ט. כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם²⁷ בענין תערובות טוב ורע, שיש בזה גם ענין למעליותא — שכשם שמאז שנעשה תערובות טו"ר אין ענין בעולם שלא יהי' בו דבר בלתי רצוי, כמו"כ לאידך גיסא, אין ענין בעולם שלא יהי' בו דבר טוב.

וגם בנוגע להמדובר לעיל יש ענין של תנחומין — הא גופא שמושגחים בהשגחה פרטית באופן גלוי.

ובהקדים — שהשגחתו של הקב"ה היא על כל הנבראים, אפילו על דומם, כמבואר בארוכה בנוגע לשיטת הבעש"ט²⁸, אלא שענין זה הוא בהעלם.

וכידוע ישנם כמה אופנים בענין ההשגחה, וכמו החילוק בין

(23) ראה סה"ש ה'ש"ת ע' 346. וש"נ.
 (24) ראה גם תו"מ ח"י"ח ריש ע' 52. וש"נ.
 (25) פרש"י בהעלותך יו"ד, לד.
 (26) ראה לקו"ש ח"י ע' 180. וש"נ.
 (27) ראה סה"מ קונטרסים ח"ב שכ, סע"ב.
 (28) לקו"ד ח"א פז, א. סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 11.
 (28) ראה כתר שם טוב בהוספות סקע"ט ואילך. וש"נ.

השגחה בעין אחת, כמ"ש²⁹ "עין ה' אל יראיו", להשגחה בשתי עינים, כמ"ש³⁰ "עיני ה' אל צדיקים"³¹.

ובכללות יש בזה ג' אופנים: (א) השגחה שהיא בהעלם לגמרי, וכמו בדומם, וכמו"כ יש בני אדם שענין ההשגחה אצלם הוא באופן כזה, והיינו, שנעשה הענין באופן שהם אינם יודעים מזה לגמרי. (ב) השגחה באופן שמרגישים משהו אבל לא יודעים מה זה, וע"ד המבואר בענין "מזליהו חזי"³², שמצד המזל שלמעלה מרגישה גם הנשמה שבגוף שקורה משהו ("עפעס טוט זיך"), אבל אינה יודעת מה זה. (ג) השגחה באופן שמרגישים את ההשגחה עצמה, ומבינים את ההוראה שבדבר.

ובנדו"ד, כאשר ההשגחה וההוראה שמלמעלה היא באופן ששומעים זאת באוזן הגשמית, ולא עוד אלא שגם מפרשים ומסבירים את הדברים — הרי זה גופא הוא קצת תנחומין.

* * *

י. בכיכל חסידות הנ"ל ישנו גם מאמר אדמו"ר הזקן ד"ה להבין מה שאומרים בשמו"ע בברכה ראשונה אלקי אברהם כו'. וז"ל³³:

להבין מה שאומרי' בשמונה עשרה בברכה ראשונה אלקי אברהם כו', מהו השבח שהוא אלקי אברהם כו', כי משמעות ענין סדר הברכות הוא לסדר שבחו של מקום כו', וזה יפלא שקודם שישבחוהו שהוא גדול וגבור כו' ישבחוהו במה שהוא אלקי אברהם כו'. אך הענין הוא, דהאבות הן הן המרכבה³⁴, ובאמת שבח גדול הוא לה' במה שהוא אלקיהם יותר ממה שהוא גדול וגבור כו'. וביאור הדבר, להיות כי ידוע דשרש כל ההשתלשלות מאצי' לבי"ע הוא מחסד עליון דז"א כו', כמ"ש³⁵ כי אמרתי עולם חסד יבנה כידוע, וחסד זה יושפל בכלים מכלים שונים³⁶ להיות ראש לשועלי³⁷ בבי"ע הנפרדים כידוע. וזהו שאנו אומרים בתחלת הברכה ברוך אתה ה', פי' אתה הוא אור חסד דאצי' דאזיל עם כללות המדות כו' בשם

(33) ביכל 1146 (כ, א). נדפס לאח"ז במאמרי אדה"ז על מארז"ל ע' תמג.
(34) ב"ר פמ"ז, ו. ועוד.
(35) תהלים פט, ג.
(36) אסתר א, ז.
(37) אבות פ"ד מט"ו.

(29) תהלים לג, יח.
(30) שם לד, טז.
(31) ראה לקו"ש ח"ז ע' 42 הערה 29.
וש"נ.
(32) מגילה ג, א. וש"נ.
(33) אבות פ"ד מט"ו.

הוי' הכללי' דת"ת דאצי', ומשם נמשך שפע להיות נקרא אלקינו, היינו כח הפועל בנפעלים ונבראים מאין ליש כידוע. ואחר שאנו אומרים שבח זה אנו אומרים שבח יותר גדול, שהוא אלקי אברהם, פי' כי גם לאור חסד דאצי' יש כלי המגביל אורו, והן הן המרכבה של האבות אברהם אוהבי³⁸ כו' כמ"ש במ"א, והיינו שבח יותר גדול שאברהם דרועא ימינא דקוב"ה צריך ג"כ לקבל שפע חיותו בצמצום מאור מדת חסד דאצי' ונקרא אלקים לגביו כו', ואח"כ יתפשט הענפים להיות נקרא גדול וגבור כו', דהיינו כח הפועל בנפעל כשהוא בעצמותו נק' גדול כידוע וד"ל. ובאמת הפי' הוא ע"ד אחר, דהיינו שיגיע שבח לאלקים במה שהוא אלקים לאברהם מפני חשיבותו של אברהם דוקא, להיותו חשוב מופלג בחשיבות אשר על ידו ישתבח אלקים חיים במה שהוא אלקים כו'. וזה צריך להבין מהיכן יגדל כח אברהם כ"כ שיגיע שבח וגדולה על ידו לאלקות כו'. אך הענין הוא דע"ד דוגמא ממלך ב"ו יכולים להבין זאת. דהנה אנו רואים שהמלך ב"ו מרומם ומתנשא בלבבו על כל האנשים כו', ועכ"ז יקבל יתרון זה לפי ערך גדלות האנשים, דהיינו אם השר הגדול מאד יתבטל במציאות לפניו יותר יקבל התנשאות ממה שיתבטל לפניו הפחות בערך מן השרים כו'. וכמו שימצא במלכותא דארעא נבין ממנו למלכות שמים, דהיינו מה שאברהם ויצחק שהן המרכבה למעלה מחו"ג שבבי"ע בטלים ממציאותם כו', בא מזה יותר התנשאות למדת מלכות דאצי' ממה שחו"ג שירדו בכלים רבים בבי"ע כשמתבטלים כו' וד"ל. וזהו שאנו אומרים יתרון שבח להתנשאות מדת מלכות ה' אלקינו במה שהוא אלקי אברהם כו', להיותם אנשים גדולים מאד, ע"ד דוגמא כנ"ל, וד"ל.

יא. ויש להוסיף בזה:

במאמרי אדמו"ר הזקן בכלל מבוארים כל הענינים במדריגות תחתונות, ואילו במאמרים שלאח"ז נתבארו אותם ענינים במדריגות נעלות יותר, ועד כפי שהם לפני הצמצום.

ולדוגמא: בלקוטי תורה מבואר ענין בנין המלכות בר"ה — במלכות דאצילות, וענין השופר — בבינה, ולמעלה יותר, שופר גדול — בחכמה. ואילו במאמרים שלאח"ז — מדברים מיד במלכות דא"ס, וכשמדברים בעומק יותר — מדברים מיד אודות מלכות כפי שהיא בעצמות.

ולא רק במאמרי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע וכ"ק מו"ח אדמו"ר, אלא סדר זה מתחיל מיד במאמרי ר"ה שבעטרת ראש — שמתחילים מיד לדבר אודות מלכות דא"ק, ולמעלה יותר, המחשבה דאנא אמלוך שקודם הצמצום, ועד להמלכות כפי שמושרשת בעצמות.

ועד"ז בנוגע למאמר הנ"ל — שיש לבאר הענין במדריגות נעלות יותר:

ידוע בענין אברהם אברהם — שיש בחי' אברהם דבריאה ובחי' אברהם דאצילות³⁹. ולמעלה יותר — כפי שנקרא "אדם הגדול"⁴⁰, שזהו בחי' חסד שלמעלה גם מחסד דאצילות. ולמעלה יותר — הרי זה בחי' החסד דעקודים, שהוא נעלה יותר לא רק מעולם האצילות שהוא עולם התיקון, אלא נעלה יותר גם מעולם התהו. ועד — כפי שמבארים ענין זה כפי שהוא בהדרגות שלפני הצמצום, עד לאור הכלול בעצמותו.

וכל זה נמשך למטה אצל אברהם כפשוטו שהי' גומל חסד אפילו לערביים שהשתחו לו לאבק שע"ג רגליהם⁴¹, שגם בדרגא זו היו כל בחינות הנ"ל עד לאור הכלול בעצמותו.

ועפ"ז מובן בפשיטות הטעם שמקדימים השבח ד"אלקי אברהם" לפני "האל הגדול הגבור והנורא" — כיון שזוהי בחי' נעלית בשבח של מקום⁴².

(41) ב"מ פו, ב. הובא בפרש"י וירא יח,

ד.

(39) ראה תו"א משפטים עו, ג. ובכ"מ.

(40) יהושע יד, טו. וראה ב"ר פי"ד, ו.

(42) חסר סיום הענין (המו"ל).